

46. СТЕРИЈИНО ПОЗОРЈЕ

Пре било какве оцене овогодишње смотре (надам се да ће овај број „Сцене” изаћи у 2001. години) најбољих остварења насталих на домаћем драмском тексту, подсећам оне којима су можда промакли ови подаци, да је Герослав Зарић, добитник овогодишње Стеријине награде за сценографију у *Јеџоровом љуш*у писца и редитеља Вида Огњеновић постао први седмоструки лауреат Стеријине награде, а да је Вида Огњеновић тек други позоришни стваралац награђен на једном Позорју двема Стеријиним наградама. Пре ње, догодило се то Кости Спаићу – 1977. Награђен је и за драматизацију и за режију *Киклоја* Ранка Маринковића. Кажем, догодило се, јер ми се овај израз чини најпрецизнијим да значи све што појам награђивања обухвата у распону од заслужених, преко признања вредних – не и највреднијих, до сасвим незаслужено додељених награда. Узгред, у дугој историји Позорја ових последњих било је вероватно најмање, али се свака дуго памтила. Није ми, наравно, намера да на њих, будући да су део историје, подсећам. Ипак, на нешто што је историја, мада многи све што податак јесте – па и историјски податак – називају статистиком, подсетићу у овом погледу. Најпре, ево листе петнаест најнаграђиванијих представа од првог закључно са четрдесет шестим Позорјем.

Не апсолутизујем награде. Напротив. Не верујем да постоји иједан позоришни гледалац, укључујући и оне који су у подели ових признања више пута учествовали, чија би се листа најбољих поклопила са овом. Не само у редоследу него и у избору наслова. Ипак, ова „статистика” или стварно статистика јесте прилично речита оном ко хоће да је прочита. Најуспешнија наша позоришта, Југословенско драмско и новосадско Српско народно, заступљена су са две, односно једном представом, а 63 представе ова два театра „носе” са Позорја 243 награде. Од чега 149 Стеријиних. Од чега, опет, петнаест за најбољу представу у целини! Само два од ових петнаест победника нашла су се на листи најуспешнијих

	укупно нагр.	најб. пред.	окр. сто	пој. сн.	ост. наг.
1. <i>Каролина Нојбер</i> , Будва (99)	12	1	1	8	2
2. <i>Женидба и удадба</i> , Сомбор (76)	12	1	1	4	6
3. <i>Село Сакуле...</i> СНП (70)	10	1	1	4	4
4. <i>Горски вијенац</i> , ЦНП (98)	10	1	–	5	4
5. <i>Пучина</i> , ЈДП (78)	10	–	–	3	7
6. <i>Јеџоров љуш</i> , Будва (01)	9	1	1	7	–
7. <i>Дивље месо</i> , ДТ (Скопље) (80)	9	1	1	5	2
8. <i>Лаж. цар Шћейан</i> , ЈДП (94)	9	1	1	5	2
9. <i>Дундо Мароје</i> , ХНК, Загреб (82)	9	1	1	2	5
10. <i>Киклој</i> , ХНК, Загреб (77)	8	1	1	4	2
11. <i>Ослобођење Скопља</i> , Згб (79)	8	1	1	4	2
12. <i>Бановић Ситрахина</i> , Будва (97)	8	1	1	3	3
13. <i>Проклећа авлија</i> , Круш. (2000)	8	1	1	2	4
14. <i>Лажа и паралажа</i> , СНП (92)	8	1	–	4	3
15. <i>Лукреција илићи Ждеро</i> , Тер. (95)8	–	1	1	5	2

(*Пучина* и није победила на Позорју и има само три Стеријине награде), уз то једна од те две представе рађена је у копродукцији (са Будвом) а све будванске победничке представе налазе се на овој листи! Штавише, две последње, *Каролина Нојбер* и *Јеџоров љуш* заузимају прва два места, кад је реч о Стеријиним наградама, апсолутно узев – прво и шесто. У будванским представама, наравно, главну реч воде београдски позоришни уметници, посебно чланови Југословенског драмског. Но, ако се можда може рећи, а чини ми се да може, како се у некадашњој „целој” Југославији каткад закидало овом позоришту када су се делиле, односно распоређивале награде, супериорност Будве у односу на „матичну кућу” у последњем десетлећу не делује исфорсирано. Ако представе Града театра јесу, а чини ми се каткад јесу, имале наглашеније симпатије оцењивача него остварења других – никада то није било на рачун Југословенског драмског. Много хваљена продукција овог позоришта, бар

кад се врхунских представа на домаћем тексту тиче, у последњем десетлећу остваривала се чешће у Будви него на матичним сценама!

Могла би се још прочитавати и прочешљавати листа петнаест, намерно не кажем најбољих, него најнаграђиванијих представа Позорја, али од тога одустајем и прелазим на тему – 46. позорје.

Селекција

Ни Бошко Милин, као ни његови претходници, никога не обавештава које су то још представе конкурисале за Фестивал, ни зашто им је претпоставио изабране. Нити у Позорју било ко то сматра битним и важним. Некадашњи добар обичај да се бар поброје сви послови „грмена” из кога „лаф” селектор бира најбоље, последњи пут остварен је већ давне, 1991. године, када је Мани Готовац направила прву од две ампутиране селекције којима је преброђена невољна трансформација Позорја у којој је Стеријино позорје престало да буде југословенско и престало да носи име Југословенске позоришне игре. А тај списак наслова бар је исто толико важан као и више или мање проицљив опис позоришне ситуације, како је види селектор, или лапидарне, у једној сложеној реченици, оцене или боље рећи најаве изабраних представа. Не кривим Милина, он се само прихватио постојећег обрасца и испунио га. Тако се и ове, као и претходних година, требало присећати да би се открило које је представе селектор видео, а није их довео. Многи су се сетили *Пада* Биљане Србљановић у режији Горчина Стојановића, вероватно најобавештенијег нашег редитеља млађе генерације. (Нажалост, из представе у представу које Горчин потписује, све се више уверавам да је редитељ скромног талента.) На прово-

кативном тексту Биљане Србљановић успео је да направи још једну представу која својим значењем узбуђује мање него што овај, чини ми се, досад најслабији Биљанин текст нуди у читању. Не чуди ме, у Горчиној поставци досадни су и Стеријини *Родољубци*! Неки су се пак присетили Мајерине поставке *Пуњених тиквица* Сање Домазет у кикиндском Позоришту, заборављајући да је Пекићева прича у оном делу *Злајног руна* којег су се прихватили Брадић и екипа, слична али значењем, па и егзекуцијом, ипак супериорнија. (Узгред, егзалтације неких колега критичара Мајериним редитељским поступком после *Тиквица* ишле су дотле да су изношене и тврдње о „редитељу који и од телефонског именика уме да направи позоришну представу”. Претпостављам добру. Додуше, исти редитељ, као и толике његове колеге, уме да постигне, да употребим еуфемизам, резултат супротан добром на сјајном комаду, са одличном глумачком поделом, зар не?)

Бошко Милин, селектор

Кад је о Кикинди реч, признајем, бојао сам се да ће једна друга представа овог театра, ако јој је Пешта далеко, стићи бар до Новог Сада. Зашто да не, *Далеко од Пеште*, најблаже речено, неуспела парафраза Чеховљеве драме *Три сестре*, коју је написао колега критичар и Милинов претходник на месту селектора Позорја Светислав Јованов, у Милиновом селекторском мандату једна је од најбоље оцењених представа по савременим драмским текстовима. Ако је већ код колега критичара имала попуст, зар не би и колега селектор могао бити благонаклон. Коначно, можда се и Милин, као и ја, слаже да се од хиљаду деветстоте чека мајстор који ће, коначно, поправити Чехова! Но, будући да је *Пешту*, и дугове које је ова позоришна авантура направила, оставио Кикинђанима да њима трљају главу, селектору сам све опростио. Чак и то што на Позорје није позвао *Уставану лејошцу* Бранка Милићевића и Цаце Алек-

сић. Ова вилинска, духовита, модерна бајка, одлично режирана и одиграна – и глумачки и буквално, балетски – Позориштанца „Пуж”, било би једино остварење настало у Србији које би на 46. Стеријином позорју могло равноправно да се носи са супериорним представама црногорске продукције, какве су ове године биле *Јеџоров њуџ* и *Елекџира!* Па, и да им конкурише при подели награда.

Округли сто критике или Променије име фирме

Нек сачека мало прича о представама, да Те још мало мучим, нестрпљиви читаоче, иако знам да је од 9. јуна, откад жељно чекаш овај текст, прошло много дана, и да се позабавим Округлим столом критике, једном од институција Позорја од које је само остало име. И од кога су, изгледа, сви осим његовог водитеља дигли руке. Не знам да ли се последњих година на неком од управних одбора, или како се већ данас зову тела која руководе и одлучују, уопште разговарало како Округли сто треба и може да изгледа и да ли уопште треба да постоји, али да се од сваке иницијативе за његово, евентуално, „оживљавање” одустало, јасно је свима. Претвориле су се ове сесије у сусрете са ствараоцима на којима се, кад водитељ исцрпи сва питања, укључује по којој гледалац или критичар. Но, те се ретке звери, заступници сопственог мишљења, каткад чак упозоре да Округли сто више округли није и да своје мишљење изнесу негде другде. Немам ништа против сусрета са ствараоцима, али нека се онда приређују одмах после представе, када им може присуствовати и добар део гледалаца који сутра пре подне раде и не могу да се тада сретну са глумцима, писцима и редитељима. Да их виде, чују нешто о процесу рада на представи или питају шта их занима. Беспосленима или онима којима је позориште, па и разговори о њему, посао, који су по правилу у најавама представа, преко новина, телевизија и радија на све то што ствараоце питају већ чули или прочитали одговоре, овакви скупови нису потребни. Да не помињем како многи ствараоци, од када нам се земља смањила – готово сви, спавају у Новом Саду само да би ујутро присуствовали Округлом столу – што кошта. Ако би, дакле, су-

Округли сто критике. Снимио Бранко Лучић

срети са ствараоцима одржавали исто вече кад и представа, како је на многим фестивалима, били би не само сврховитији – него и јефтинији. Међутим, уколико се заиста жели „ревитализација”, и то се, релативно једноставно, може постићи. Центар за документацију Позорја прикупља све новинске критике о представама које се приказују у конкуренцији. Значи, унапред се зна шта који критичар о којој представи мисли. Потребно је једино протагонисте опречних или бар дивергентних мишљења, а готово сви су присутни у Новом Саду и за већину њих бар део трошкова боравка сноси Позорје, обавезати да присуствују и да говоре за Округлим столом. Да бране своје мишљење. Оно што су рекли и написали. Наравно, нарочито инсистирати на присуству и јавној речи оних што оспоравају изабране представе. Било у целини – било у појединим сегментима. Свакако, у разговор укључити и самог селектора. Не задовољити се тиме да

његов јавно исказан критички суд о било којој представи рађеној на домаћем тексту остане на једној простопроширеној реченици. Прозвати га да аргументима који се ослањају на поетику и домете изабране представе, а не сликом општег стања у југословенском позоришту, брани сваку од својих изабраних представа. Оспорити му лагодно право да честитке и примедбе сопственој селекцији прима у четири ока и да се задовољно – ако је хвале, или супериорно – ако је куде, смешка и ћути. Такав Округли сто може се и једноставно и лако организовати и привукао би, сигуран сам, оне који му данас не присуствују. Пре свих, студенте новосадске и осталих позоришних високих школа који би врло брзо и сами, непровани али не и непозвани, од слушаца и навијача постали његови учесници. Да се само, и заиста, хоће. Да они што доносе одлуке на Позорју не зазиру од критичког мишљења које није афирмативно – „ко ђаво од крста”. Кад би могла полемика, ал' сви да хвале!

Најзад, и о њредсїавама

„Cuba libre”, „Златно руно”, „Право на Руса”, Бетула у Малу Валу”, „Лари Томпсон, трагедија једне младости”, „Павиљони”

У гласању за награду Округлог стола критике (и о њој, односно начину како се изгласава, дало би се штошта рећи, мада какав је Сто – начин гласања је још добар) ставио сам једну од ових представа на високо, треће место. Само, мања је разлика у домету или уметничком дојму који је у мени изазвало *Право на Руса*, о њој је реч, и осталих које сам навео редоследом приказивања – од разлике између *Руса* и, по мени, другопласиране *Елекїре*. Но, пошто ни најбоља представа не мора бити добра да би била најбоља – довољно је да буде најмање лоша, трећепласираној тек не треба постављати неке апсолутне захтеве.

Да не будем погрешно схваћен, ни *Право на Руса* нити било која друга представа на овогодишњем Стеријином позорју није остварење без вредности. Таквих је, срећом, и у нашој све сиромашнијој продукцији – мислим на недостатак

новца и на све већу инсуфицијенцију духа који се у представама улаже, посебно на фестивалима као што је Стеријино позорје, врло мало. Прави су инциденти. Једва да их је било два, три у последњих десетак година. За разлику од некадашњих Југословенских позоришних игара када су се, ваљда поштујући републичке кључеве а не сопствене укусе и етике, селектори „трудиле” да ниједна сезона не прође без бар једног „бисера”. Нажалост, и добра представа, она која превазилази професионалне стандарде, такође је инцидентална појава. Но о том, потом. Кад дође на ред.

После хепенинга што га је приредила група „Дупло дно” који је карактерисала наглашена жеља да се буде и духовит и сатиричан, домаћини су приказали представу *Cuba libre*, припреману наврат-нанос за Позорје, започету када им се у Српском народном учинило да су шансе *Права на Руса* за улазак у селекцију једва симболичне. Догодило се, међутим, да обе представе буду изабране. И да представа на коју су у позоришту типовали, бар што се награда тиче, прође боље. Па и боље од пишчевог стеријанског дебија од пре четири године, *У њламену сїрасїи* Звездара театра. Највећа вредност *Cuba libre*, представе која се у театрилизацији Лалићеве реплике на „стварност позоришнију од позоришта” ослања више на иконографију реситалско-слетовску, додуше уз промењени – нападно потенцирани иронични – однос према приредбама из младости генерације својих средовечних гледалаца, јесте, ипак, једна бриљантна глумачка креација – Лола – Гордане Ђурђевић-Димић. Кажем, ипак, јер утисак је да је редитељ Кокан Младеновић далеко више пажње посветио аранжирању призора у којима учествују чланови Културноуметничког друштва „Светозар Марковић” и разигравању елемената сценографије Миодрага Табачког, вештим миксовањем музике коју је као духовити коментар компоновао или аранжирао Зоран Христић, него раду с глумцима. Њих је, рекло би се, препустио самосналажењу. Ђурђевићева је успела да у улози избеглице Лоле, губитника који се никада не предаје, нађе упориште и да га својим раскошним талентом, већ респектабилним искуством у проналажењу зрна улоге и готово вулканским темпераментом који поседује и коме уме да пусти на вољу (али

„Cuba libre” Ивана М. Лалића, СНП Нови Сад.
Снимио Миомир Ползовић

и да га контролише) надгради то што јој је писац понудио и створи лик који проналази пут, верујем да не грешим, до сваког гледаоца. Учинило ми се, на премијери, да је исто то успео и Душан Славков Јакишић у улози Дантеа. Деловао је неодрживо, подизао тензију представе која је, иначе, падала чим би Лола простор за игру препуштала другима. Међутим, испоставило се (или је реч била о индиспозицији, најалост у одсудном моменту за глумца) да се његов брзоко-трљајући Данте, надуван као балон и распричан као Нушићева Госпа-Мица из *Власићи*, да л' задувао – да л' издувао, тек чинио уморним у настојању да призове премијерну тензију. Или је премијера била посебна инспирација, или игра на Позорју индиспозиција – али, ако је добро и до краја урађен глумачки посао, толике осцилације у игри нису могуће. Можда су и остали глумци у неком од извођења доживели (или ће доживети) звездане тренутке, као Јакишић на премијери. Но, ако се то и догоди (или се догодило), биће тренутни блесак, а не последица добро урађеног глумачко-редитељског посла. Штета, јер је Иван М. Лалић и другима, не само Ђурђевићевој, понудио инспиративна полазишта. Но, као што већ рекох, Младеновићу је, верујући да тиме пома-

же писцу, у првом плану била, како се некад говорило „спољна режија”, за шта има смисла и духа. Већа помоћ писцу била би да се (да је било времена, склоности или чак правог умећа) више бавио такозваном, опет један старински „заборављени” израз, „унутарњом режијом”, што и јесте превасходни редитељски задатак.

Злајно руно што га је уз помоћ два драматурга и три глумца за продукцију Г17+ упризорио Небојша Брадић, многи су прогласили не само добром представом него и спасоносним моделом за позориште у транзицији. Најпре, о моделу. То је тип позоришта звезда какав се на Западу одавно, са успехом, негује. Високопрофесионалног комерцијалног театра „осуђеног на успех”. Немам ништа против, а глупо би било да имам, ни против високог професионализма, ни против позоришне представе која може да живи без дотација. Најмање против успеха. Ипак, морам да подсетим, нигде у свету овакав модел позоришне продукције није уздигнут до узора. Где год се о позоришту мисли озбиљно, као о уметности, по правилу камерне представе театра звезда нису предмет друштвене бригае која је, опет и ипак, а убеђен сам и остаће, усмерена театарским моделима у којима је „право на неуспех”, на уметнички ризик, не само легитимно него и гарант

„Злајно руно” Б. Пекића, продукција Г17 илус, Београд

да уметност неће устукнути пред заводљивошћу комерцијалног успеха. Толико о моделу. А што се представе тиче, ова „двострука негација стварности”, како ју је означио критичар драмски писац, свођење је приче о шминкању мртвог султана Сулејмана Величанственог пред Сигетом и у којој се прочитава однос уметности и власти и многе друге важне и вечно актуелне теме (из III књиге Пекићевог *Злајног руна*) на оно што прича заиста јесте – на дијалог. Но, да би дијалог био узбудљив, неопходно је да стварно буде дијалог. Не скуп прикривених монолога (праћење сопственог тока мисли) као у драматизацији самог аутора, од чега није – бар не до краја – побегао ни Брадићев трочлани драматуршки тим. И, што је бар исто толико важно, да га воде два глумца бар приближне сугестивности. Ово друго, партнере примерене снаге у вербалном дуелу или квазидуелу имала је у Браниславу Јеринићу и Милошу Жутићу некадашња представа *Ремек-дело или судбина уметности* београдског Народног позоришта, Брадићева, у Небојши Глоговцу и Војину Ђетковићу – не. Што би рекао колега Милутин Мишић, „наспрот раскошној глуми Небојше Глоговца (Симеон) стоји нерелефна интерпретација Војина Ђетковића (Лекар)...” А тај недостатак представе не може надоместити ни „цинични глумачки жонглерај Небојше Дугалића (Агатодемон)”, драматуршки заправо конферансије који повезује Њагове и Кајсунизадеове дијалог-монологи и замењује све остале ликове из ауторове драматизације овог дела *Злајног руна*. Није ми јасно како редитељ Небојша Брадић ову несасгласност није и сам уочио током проба и рокирао Ђетковића и Дугалића. Дугалић би, сигурно, био прави партнер Глоговцу, бар као што је некада Жутић био Јеринићу, а Ђетковић би, убеђен сам, са Агатодемоном изашао на крај можда исто тако успешно као и Дугалић. У сваком случају далеко успешније него са Кајсунизадеом. И тада би, и тако би, *Злајно руно* било стварно добра представа. Овако, нажалост, није. Као што ни продукцијски модел у коме је представа остварена није узор који треба сви да следе.

Већ поменуто *Право на Руса*, по мом, изгледа усамљеном мишљењу, упркос многим манама, вредније је остварење не-

„Право на Руса” Угљеше Шајтинца, СНП Нови Сад.
Снимио Миомир Ползовић

го *Cuba libre*. Поредим их, наравно, јер су обе представе из истог позоришта. У тексту младог Угљеше Шајтинца, допада ми се управо оно што други замерају овом комаду. Његова „апаратност”, „ексклузивност” у односу на драмске текстове аутора младе и најмлађе генерације. Држим, можда грешим, да је не само најтеже написати реалистичку драму него и да је писање реалистичке драме обавезан или готово обавезан пут (као цртеж у сликарству) у развоју сваког драмског писца. Када на том путу не дође до већих саплитања, а код Шајтинца није дошло – напротив, ова љубавна прича из ратног окружења које нам у светлу каснијих, нарочито последњих ратова, делује готово идилично, испричана је сасвим читко и вешто. По свим правилима љубавне мелодраме и мелодраме уопште. Додуше, талентовани редитељ Оливера Ђорђевић није успела да се до краја избори са симултаном сценом на коју ситуира причу или на коју је наводи сценограф Диана Радосављевић-Миловић, нити да јој сваки глумац оствари убедљив резултат, али је у решавању неколико призора и раду са већином глумаца показала завидан успех. У финалној сцени чак право мајсторство. Када је о глумцима реч, уз Нанду Шаргин и Арона Балажа, Стевана Гардиновачког, Радоја

Чупића, Јовану Стипић, које многи истичу, додајем још два остварења једва и поменути. Миодрага Петровића у епизодној улози кукавног срећника и „ратног профитера” Косте и Небојше Савића (Бора) судеоника и, по мом осећају за театрално, централног учесника једног јединог призора – оног финалног. Мало ли је?

„Била је то лепа бокељска ноћ у Новом Саду”, чуло се, уз остале изречене комплименте представи *Бейула у Малу Валу*, на јединој сесији Округлог стола на којој је говорило више гледалаца него аутора или учесника представе. Кад се хвали, или углавном хвали, онда „нова концепција Стола” није никаква препрека! Ипак, нисам сигуран да Стеван Копривица и Милан Караџић, после *Новеле од љубави и Бокешког Д-мола* заслужују нарочиту хвалу. Има и у *Бейули* и драматуршке и редитељске вештине, и медитеранског духа, и разиграности, али сами су, посебно Копривица, показали да умеју више и боље. Па, и глумци су у поменутиим претходним представама играли надахнутије. Дobar репертоарски потез Центра за културу из Тивта, али за фестивал амбиција Стеријиног позорја – већ виђено! Па шта, рећи ће

„Бейула у Малу Валу” Стевана Копривице, Ценитар за културу, Тиват. На фоотографији: Боро Стјејановић (Дон Гиго) и Дубравка Вуковић (Булса)

неко. Битно је да је представа добра, да комуницира са гледалиштем, чак и да улази у бољу половину овогодишњег репертоара. Наравно, у праву су. Што бих ја волео да код селектора Позорја предност имају мање добре представе које отварају и постављају питања, у односу на боље ако опетују виђено и освојено, то је вероватно мој проблем. Стеријино позорје, има томе већ дуго, као да је и само „осуђено” на успех. Зато и предлажем да разговор о виђеном промени фирму и време одржавања.

Нова питања, која није поставила праизведба у Звездара театру у режији аутора, не поставља ни поставка *Ларија Томсона* Душана Ковачевића Театра „Нотара” из Букурешта. Осим једног, и то сасвим практичног. Зашто је, као и Ковачевићу, младој Мари Пашић-Манолеску у првом плану не особито оригинална прича о глумцу Белом који се докопао

„Лари Томсон” Душана Ковачевића, Позориште „Нотара”, Букурешт. Снимио Бранко Лучић

шансе да буде спасилац позоришта у распаду, уместо поетски супериорније и драматуршки развијене драме Стефана Носа коју нико од њему блиских, обузет „трагедијом” телевизијског јунака или фразом о „спектаклу по сваку цену”, не примећује. За Ковачевића ми је јасно. Позорнице „жедни” и „гладни” Бора Тодоровић, неодољив сценски шарм

овог глумца, усмерио је Ковачевићевог *Ларија*, ваљда још у писању, погрешним током. Додуше, да ли је то, управо Тодоровићу захваљујући, и био погрешан ток? Међутим, Марин Бели, вероватно добар глумац Штефан Силеану, није од Борине „феле”, а млада редитељка се понаша као да јесте. Што само доказује да редитељски предан след оног што је написао писац не мора увек бити у и интересу писца. Посебно, не – у интересу представе.

Јесте да су две награде – Стеријина и „Вечерњих новости” за епизоду – припале глумцима из представе „Павиљони”,

„Павиљони” Милене Марковић, ЈДП Београд. На фотографији: Паулина Манов, Јосиф Тајић и Цвијетна Месић. Снимио Бранко Лучић

али не памтим да се у некој представи Југословенског драмског, нарочито када је реч о глумцима средње и старије генерације, глумило тако неуверљиво. Потписујем селектору мини – рецензију! „Свирепо, али и минуциозно приказивање стварности на, како се само чини, ободу друштвеног живота, у делу Милене Марковић спаја хумор и ужас на младалачки, аутентичан и драмски уверљив начин.” Једино што могу (и хоћу) да додам, у представи ни хумора, ни ужаса – ни аутентичности, ни уверљивости. Минуциозност, да и не помињем.

Електира и Јеџоров њуи

Опсервације о врхунцима 46. Стеријиног позорја – кратке, краће него што завређују, оправдање ми је да сам опширно говорио на самом Позорју, а да су о *Јеџоровом њуи* многи већ писали и опширно и надахнуто – остављам за крај. Петог дана овогодишње смотре присуствовали смо једној великој рехабилитацији – комада или препева Еурипидове *Електире* Данила Киша. Два дана касније стеријанској промоцији одличне драме и представе Виде Огњеновић. Штета је, фестивалске драматургије ради, што једна од ове две представе није била и завршни акорд овогодишњег Позорја.

Настао наруџбином за потребе Атељеа 212, а кренуло се од адаптације готово нечитљивог превода Коломана Раца, Кишов препев *Електире*, тада назван *Електира '69*, послужио је сврси. Био је претекст за атељеовску верзију *Аниџоне* Ливинг театра на коју је, нимало случајно, наликовао. Иако је представа постигла приличан успех, посебно хваљена била је Неда Спасојевић у насловној улози, први Кишов изведен позоришни рад дуго је био, ако не баш сасвим и од свих заборављен, готово непознат онима који воде главну реч у позоришту – редитељима. Или су га сматрали текстом за једнократну употребу – употребљеним и потрошеним. Чак га се није сетио ни Љубиша Ристић за Киш Фест. Истина, Јагош Марковић је, ако се не варам, правио телевизијску варијанту *Електире*. Нисам је видео.

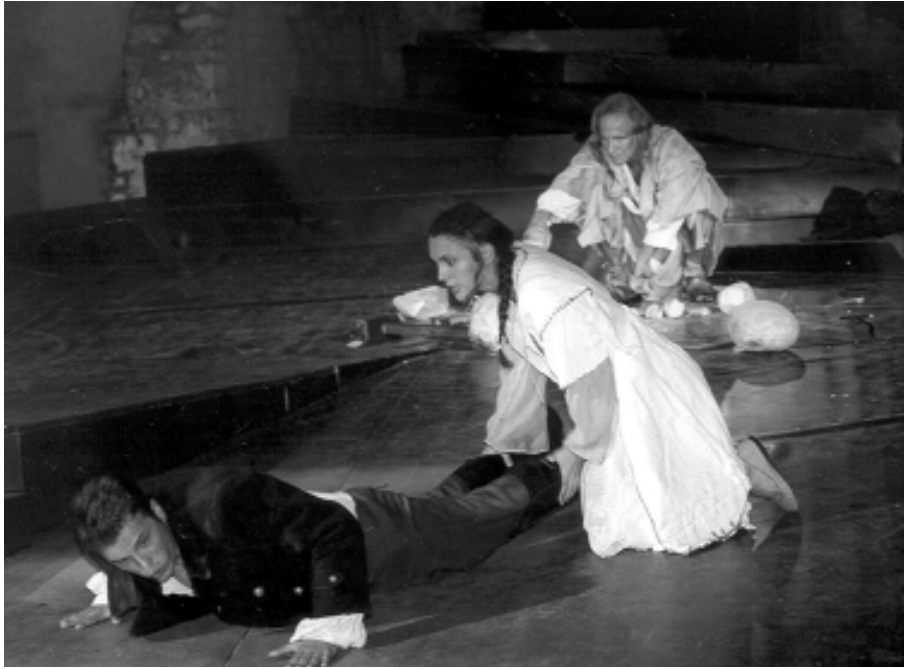
И тада долази Егон Савин. *Елекѝру* смешта као свој и наш литерарни (и позоришни) допринос у мегапројект „Реквијем за XX век”. Целу представу нисам видео, али издвојена из целине и приказана самостално, његова поставка *Елекѝре* само једним показује да је чин трочине представе. Текст писан екавицом – ијекавизиран је да би се језички уједначио са преостала два дела трилогије. Ко то не зна, збуни се – нисмо ли почели и да се међусобно преводимо! Остало не уноси забуну. Напротив. Савинова поставка пример је промишљеног, на суштину сведеног, свега китњастог и илустративног ослобођеног редитељског поступка који се исказује искључиво кроз глумца. Режије која се не размеће маштовитим мизансценом, богатом спољном театрализацијом, него заједно са глумцем продубљује значења што их отвара мит и олакшава му да моделира поетску фразу Кишовог језика. Уз комплименте осталим актерима, врхунац ове режије глумца досегнут је креацијом Електре Исидоре Минић. Млада глумица не либи се да у себи тражи и налази оправдање за поступке чудовишне и трагичне хероине. Успева и да је оправда. Свођењем на суштину Савин, међутим, помаже и самом Кишу, ослобађајући његов комад сувишног. Оно чиме је Киш платио данак моди времена или жељи наручиоца – замена деоница хора сонговима – Савин елиминише. Истина, волео бих да је Савин могао да у своју представу врати хор. Кишовом редитељу Зорану Ратковићу крајем шездесетих година, па ни самом Кишу, хор као носилац моралног императива времена,

„Елекѝра” Данила Киша, ЦНП Подгорица. На фојтографији: Андрија Милошевић (Оресѝ) и Исидора Минић (Елекѝра). Снимио Бранко Лучић

у времену када смо сви веровали у морални императив у сваком од нас, заиста и није био потребан. Данас, када имамо само небо над нама, а ни у небо нисмо сасвим сигурни, можда нам је присуство хора потребно – чак неопходно. Но, то остаје за неку нову, Егонову или неког другог редитеља, поставку Кишове *Елекѝре*.

Још један одличан комад написала је, и режирала, Вида Огњеновић. Драму о речитом ћутању и испразном говорењу. О спремности на плаћање својих грешака и заблуда. О прошлости у којој се ми данашњи препознајемо, а у којој се они што је као савременост живе не сналазе или са мукком сналазе. Полазиште комада је аутентична прича о руском монаху Јегору, човеку који се заветовао на ћутњу и дао себи у задатак грађење пута од мора до манастира

„Јеџоров љуџи” Вида Огњеновић, Град театар Будва

Прасквица и Дуљево (и данас постоји) у сумутном времену (а које то није) на размеђи XVIII и XIX века. Исходиште – разуђено драмско ткање, које нам се у свој пуноћи открива кроз међуодносе једанаест оригиналних ликова чији су поступци беспрекорно мотивисани. Језик којим говоре сочан, духовит, аутентичан, индивидуализован. Прави изазов, али и прави поклон добрим глумцима. Следило је, наравно, глумачко уздарје. Седморо је досегло до креације. Светозар Цветковић, Ирфан Менсур, Светлана Бојковић, Ненад Јездић, Младен Нелевић, млада Нада Шаргин и, наравно, још једном, Петар Краљ. Признају то чак и они који ту једну једину Перину сцену сматрају непотребном – драматуршким вишком! Само, ако је вишка у *Јеџоровом љуџу* било, писац Вида Огњеновић није одговорна. Редитељ – Вида Огњеновић – можда. За четири краја представе.

Уместо закључка

И ове, као и прошле године, представили су се у Новом Саду – на Позорју младих – студенти свих наших академија и факултета. Корисно је било видети их, уживати у њиховој игри и навијању за колеге, а чини ми се да ни са редовног репертоара Позорја нису изостајали. Позорје младих је пун погодак. Чак и кад професори доведу студентске вежбе које нису баш за јавно показивање. Било је и правих представа. Једна, посебно добро урађена – *Комендијашки* студената II године глуме београдског Факултета драмских уметности у класи професора Предрага Бајчетића и сарадника Аните Манчић. Ван Позорја младих могло се видети и једно од највреднијих остварења протекле позоришне сезоне у Новом Саду – „Play Shakespeare” IV године глуме Академије уметности у класи професора Вида Огњеновић и асистента Предрага Момчиловића. Млади су, наравно, будућност нашег позоришта и треба их неговати. Да ли и гледати шта раде? Судећи по одзиву Позоријанаца – није баш неопходно.

А каква је будућност Позорја? Не знам шта ће бити идуће године, али, за две, три године сигурно, почеће у Нови Сад да долазе театри из некадашњих република некадашње Југославије да играју своје (они старији некада су били и наши) писце. Најкасније 2011. (маја 1991. „пукло” је Позорје, Југославија нешто касније), ако нас уопште буде, ако се смак света – који је у току – дотле не оконча, ето поново Југословенских позоришних игара (зваће се, истина, другачије) на којима ће се за Стеријине награде надметати писци, редитељи, глумци, сценографи, костимографи, композитори, сарадници за сценски покрет из Словеније, Хрватске, Босне, Македоније, Црне Горе и Србије. Као неkad. Једино ће републичке заменити међународни кључеви! Живи били – па видели!